

Няўрымслівы даследчык танца “ад вытокаў”

Мікола Аляксеевіч Козенка — вядучы этнаграф і лідар у даследаванні традыцыйных беларускіх народных танцаў у сучаснай Беларусі. Майстра ведаюць як у нашай краіне, так і далёка за мяжой. На днях ён адзначае свой 70-гадовы юбілей і не спыняе плённай працы. Як кажа сам Мікола Аляксеевіч: “Багата зроблена, але багата яшчэ трэба зрабіць”.

Мікола Козенка нарадзіўся 9 сакавіка 1951 года ў вёсцы Целепуны паблізу Мазыра. Бацька Аляксей Мікітавіч працаваў рабочым на заводзе, а маці Еўдакія Ісакаўна Сіраш была кіраўніком паляводчай брыгады калгаса “Радзіма”. Акрамя Міколы ў сям’і мелася яшчэ чацвёрта дзяцей. Спачатку даводзілася туліцца ў невялічкай хатцы з глінянай падлогай. З часам удалося пабудаваць новае і больш выгоднае жылло. Аднак неўзабаве сям’ю напаткала гора — праз няшчасны выпадак на працы загінуў бацька, і ўвесь цяжар гаспадаркі і гадавання дзяцей лёг на плечы маці. Чым маглі, дапамагалі дзед з бабуляй. Сям’я акурат і сталася тым вытокаў народнай культуры, адкуль пачаў чэрпаць Мікола Козенка. На святы, вечарыні, пры сустрэчах радзіны дзятва была неад’емнай часткай абрадаў ды ігрышч.

У 1958 годзе Мікола пайшоў у першы клас васьмігадовай школы-інтэрната ў Мазыры. Менавіта тут і бярэ пачатак прафесійнае станаўленне танцора. У школе меўся танцавальны гурток, і яго кіраўнік Уладзімір Мікалаевіч Авяр’янаў акурат на той час шукаў сабе вучняў. Мікола пачаў наведваць заняткі, і ўжо праз год выступіў на абласным аглядзе харэаграфічнага мастацтва ў Гомелі: танцаваў “Беларускую польку”, “Лявоніху” і “Матроскі яблычак”. Праз нейкі час школьны гурток спыніў сваё існаванне, і хлопец перайшоў у танцавальны калектыў Дома піянераў, якім кірвала Ніна Вячаславаўна Глінкіна. Вучобу гэтаксама працягнуў ужо ў новым месцы — сярэдняй агульнаадукацыйнай школе № 1 горада Мазыра. Праз цяжкія матэрыяльныя варункі мусіў адначасова падпрацоўваць і ў калгасе.

Пасля заканчэння школы не было ўжо і пытанняў, чым займацца і на каго вучыцца. Мікола Козенка вырашыў звязаць сваё жыццё з танцамі і падаў дакументы ў

Магілёўскае культасветвучылішча на аддзяленне харэаграфіі. Па заканчэнні вучобы ўладкаваўся на працу ў Дом культуры Магілёўскага аўтамабільнага завода імя С.М. Кірава. Неўзабаве быў прызваны ў войска. Службу праходзіў ў ансамблі песні і танца Беларускай ваеннай акругі. Прага да ўдасканалення майстэрства прывяла Міколу Козенку на

На Рэспубліканскім фестывалі фальклорнага мастацтва “Берагіня-2014”. Г.п. Аццябрскі.

З фальклорным гуртам (з дзяўчынкай на каленях) в. Галавенчыцы Чавускага раёна падчас фальклорнай экспедыцыі. 1993 год.

З дачкой Алесей і ўнучкай Кацярынай на Першым адкрытым конкурсе выканаўцаў беларускага народнага танца “Мяцеліца”.

З аўтарамі шматтомнага выдання серыі “Традыцыйная мастацкая культура Беларусі” Тамарай Варфаламеевай і Аленай Боганевай. 2014 год.

З прафесарамі А.У. Рагулем і Э.К. Дарашэвічам на 20-годдзі Мётчанскага фальклорнага гурта “Берагіня”. 2016 год.

харэаграфічнае аддзяленне Маскоўскага дзяржаўнага інстытута культуры. У 1978 годзе ён паспяхова яго заканчвае.

Па вяртанні на радзіму Міколу Козенку запрасілі на працу ў Мінскі інстытут культуры выкладчыкам кафедры харэаграфіі, а на наступны год у Рэспубліканскі навукова-метадычны Цэнтр культуры загадчыкам аддзела харэаграфічнага мастацтва. У 1992 годзе Цэнтр быў рэарганізаваны ў Беларускі дзяржаўны інстытут праблем культуры. За час плённай пра-

цы ў Цэнтры яму ўдалося падрыхтаваць шэраг дапаможных матэрыялаў па навучанні традыцыйным танцам, апытальнік для збору танцавальнага фальклору, руска-беларускі музычна-харэаграфічны слоўнік, распрацаваць вучэбныя праграмы, напісаць дзясяткі артыкулаў, у тым ліку для энцыклапедыі і іншае. Акрамя выдавецкай дзейнасці Мікола Козенка ўдзельнічаў у падрыхтоўцы кінастужак “Танцы і карагоды на вёсцы” (1995), “Паміж небам і зямлёй” (1995), “У Святыя вечары на Каляды”

(1996), тэлецыкла “Чачэрскі альбом” (1995 — 1996) і некаторых іншых.

Адначасова Мікола Козенка працаваў загадчыкам Чачэрскага раённага Цэнтра рамёстваў, этнаграфіі і фальклору, выкладчыкам танца ў Чачэрскай дзіцячай музычнай школе. Увесь гэты час ён даследаваў традыцыйную культуру Чачэрскага раёна. На аснове сабраных матэрыялаў падрыхтаваў рукапіс “Чачэрскі фальклор (пераважна харэаграфічны) у сучасных запісах” з фотаздымкамі, малюнкамі і нотнымі да-

даткамі. Гэты ўнікальны матэрыял аб’ёмам каля тысячы старонак яшчэ чакае свайго выдання.

Вялікую ўвагу Мікола Козенка надае не толькі тэарэтычным аспектам харэаграфічнага мастацтва, але і практычнаму засваенню дзецьмі і моладдзю традыцыйнай беларускай культуры, фармаванню самастойнай творчай асобы. З 1996 года ён з’яўляецца мастацкім кіраўніком Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь фальклорнага гурта “Берагіня” Мётчанскай школы, што пад Барыса-

вам. Акрамя таго, выкладае беларускія традыцыйныя танцы ў аматарскіх фальклорных калектывах “Ветразь”, “Guda”, выхаванцы якіх таксама неаднаразова станавіліся пераможцамі танцавальных конкурсаў. Шмат разоў Мікола Козенка праводзіў майстар-класы для ўсіх ахвочых і зацікаўленых беларускімі танцамі.

У 1998 годзе Мікола Козенка павышае кваліфікацыю ў аспірантуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. Працягвае працаваць у БелІПК і Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў. Вынікі шматгадовай працы падсумоўвае ў фундаментальным шматтомным выданні “Традыцыйная мастацкая культура Беларусі” (2001 — 2013). У раздзелах “Танцавальны фальклор”, “Народныя гульні” і “Інструментальная музыка” ім поўна і ўсебакова асветлены асаблівасці народнай харэаграфіі кожнага з рэгіёнаў нашай краіны.

Вялікі ўнёсак зроблены Міколам Козенкам у падрыхтоўку і правядзенне міжнародных і рэспубліканскіх фестывалю фальклору ў Беларусі, а таксама семінараў, круглых сталаў, дыскусій па праблемах беларускай народнай харэаграфіі. Найбольш значнымі сярод іх можна назваць “Палескі карагод”, “Беларуская полька”, “Сожкі карагод”, “Мяцеліца”. Але, бадай, найперш імя Міколы Козенкі асацыюецца з фестывалем фальклорнага мастацтва “Берагіня”, які ладзіцца ўжо два дзесяцігоддзі ў гарадскім пасёлку Аццябрскі Гомельскай вобласці. У 2004 годзе фестываль атрымаў статус рэспубліканскага. Прыняты ўдзел у ім з’яўджаюцца аматары фальклору і народнага мастацтва не толькі з Беларусі, а таксама і з-за мяжы. Пляцоўка з’яўляецца найбуйнейшым асяродкам захавання і трансляцыі традыцыйнай культуры на Гомельшчыне, месцам абмену вопытам і выхавання моладзі на падмурку беларускай культуры. Апошнія фестывалі дапаўняюцца таксама і адмысловымі даведнікамі, своеасаблівымі справаздачамі. На жаль, сёння лёс фестывалю застаецца няпэўным праз нястачу фінансаў, а таксама і складаную эпідэміялагічную сітуацыю.

Рупліва дзейнічае Мікола Козенкі на ніве захавання і папулярызавання харэаграфічнага фальклору адзначана шматлікімі ганаровымі граматамі, а ў 2019 годзе — медалём Францыска Скарыны.

**Зміцер КРЫМОЎСкі,
вучань
Міколы Козенкі**

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА і з архіва Міколы Козенкі